

BRINGING FOLK SONGS AND DANCES INTO SCHOOLS IN THANH HOA NOWADAYS

Ha Dinh Hung

Thanh Hoa University of Culture, Sports and Tourism

Email: hadinhhung@dvttdt.edu.vn

Received: 11/01/2022

Reviewed: 12/01/2022

Revised: 15/01/2022

Accepted: 18/01/2022

Released: 25/01/2022

Folk songs are cultural and spiritual products crystallized from labor and production activities of the Vietnamese. As one of the earliest art forms, many genres of folk songs and dances remaining to this day have become special cultural assets that prove the identity and pride of each community. Thanh Hoa is imbued with a long history covered with many forms of existing cultural heritages, including a treasure of folk songs and dances. Fully being aware of the importance of this art form and the way of teaching - learning and passing it on is one of the important directions for effective protection of cultural heritages in contemporary life.

Key words: the teaching and learning of folk songs, folk dances; school; the way of protection.

1. Đặt vấn đề

Thanh Hóa là vùng đất có bề dày lịch sử văn hóa, với số lượng di sản văn hóa phong phú và các tộc người sinh tụ đa dạng ở hầu khắp các khu vực địa hình, mang tính ổn định trong lịch sử. Vì lẽ đó, kho tàng di sản văn hóa (DSVH) phi vật thể nói chung, các loại hình dân ca, dân vũ và diễn xướng dân gian nói riêng có mật độ phân bố đều khắp, mang nét riêng biệt và khá độc đáo. Trên phương diện DSVH phi vật thể đã được công nhận ở hạng mục DSVH cấp quốc gia, tỉnh Thanh Hóa hiện tại đã có đến 11 DSVH phi vật thể đã được vinh danh bao gồm: trò Xuân Phả, lễ hội Pồn Pông, Kín Chiêng Bọc Mạy, trò Chiêng, ca trù, dân ca - dân vũ Đông Anh, lễ hội Cầu Ngư, lễ hội đền Độc Cước, nghề đúc đồng cổ truyền làng Trà Đông, xường giao duyên người Mường và lễ hội đền Mung.

Các loại hình dân ca, dân vũ, diễn xướng dân gian không chỉ là những sắc thái văn hóa truyền thống của địa phương đơn thuần cần phải được bảo tồn mang tư duy bảo tàng học mà đang trở thành những nguồn liệu hết sức đáng quý để phát huy giá trị, khai thác phục vụ phát triển KT- XH, phát triển du lịch.

Tuy nhiên, từ tính chất đặc trưng của loại hình di sản văn hóa, chủ yếu được lưu truyền qua ngôn ngữ, âm thanh, hình ảnh, nghệ thuật trình diễn. Do vậy, nó phụ thuộc rất nhiều vào

nghệ nhân, tức con người bằng xương bằng thịt, khác biệt cơ bản với loại hình DSVH vật thể có hình khối, công trình vật thể mẫu tương đối rõ ràng. Vì lẽ đó, công tác bảo tồn DSVH theo con đường truyền nghề, truyền dạy kết hợp với môi trường học đường, hướng tới đối tượng thanh thiếu niên, học sinh sinh viên được xem là một hướng đi đúng đắn để bảo tồn và phát huy loại hình DSVH đặc biệt này.

2. Tổng quan nghiên cứu vấn đề

Truyền dạy dân nhạc, gồm dân ca, dân vũ trong trường học dưới góc nhìn bảo tồn và phát huy giá trị DSVH không còn là một vấn đề mới. Tuy nhiên, lại không nhiều công trình chuyên sâu đề cập vấn đề này với tư cách một chuyên luận mang tính độc lập. Các nghiên cứu dưới dạng đề tài, sách, báo chủ yếu sáng tỏ giá trị nghệ thuật, phương thức trình diễn, việc bảo tồn và phát huy giá trị thông qua truyền dạy, truyền nghề, giáo dục nghệ thuật trong trường học còn đề cập khá mỏng. Chẳng hạn, các công trình nghiên cứu về dân ca Đông Anh như Luận văn nghiên cứu *Âm nhạc múa đèn Đông Anh Thanh Hóa* (2003) của Nguyễn Trung Kiên; Luận án *Âm nhạc trong lễ hội truyền thống của người Việt xứ Thanh* của Đỗ Thị Thanh Nhân; *Khảo sát văn hoá truyền thống Đông Sơn với hệ thống các trò diễn, diễn xướng* (1998) của nhóm tác giả Trần Thị Liên, Phạm Văn Đâu, Phạm Minh Trị; *Dân ca Thanh Hóa* (1965) của nhóm Lam Sơn sưu tầm đã được Vũ Ngọc Khánh chủ biên. Các làn điệu, dân nhạc khác như Hồ sông Mã, Chèo chải, hát xướng dân tộc thiểu số cũng đã được một số công trình khai thác. Tuy nhiên, vẫn theo mục tiêu chính là khảo sát loại hình nghệ thuật. Dưới góc độ nghiên cứu về truyền dạy dân ca, dân vũ ở Thanh Hóa mới dừng lại ở một vài đề xuất mang tính chất giải pháp như: *Ứng dụng dạy Học xướng trên làn điệu Hồ sông Mã tại Trường Đại học Văn hóa, Thể thao và Du lịch Thanh Hóa* (2014) của Hoàng Thị Thúy trên Tạp chí Khoa học Trường Đại học Nghệ thuật Trung Ương; *Nghiên cứu dạy hát tổ khúc Múa đèn Đông Anh cho học sinh trường THCS Quang Trung, Thành phố Thanh Hóa* (2016) của Nguyễn Thị Thanh Vân; *Dạy học dân ca Đông Anh cho sinh viên thanh nhạc Trường Đại học Văn hóa, Thể thao và Du lịch Thanh Hóa* (2017) của Phạm Thị Hải; *Kế thừa dân ca người Việt xứ Thanh trong ca khúc về Thanh Hóa* (2019) của Vi Minh Huy; *Giải pháp bảo vệ và phát huy giá trị Hồ sông Mã gắn với phát triển du lịch trên địa bàn thành phố Thanh Hóa* (2020) của Nguyễn Thị Kim Liên; *Bảo vệ và phát huy giá trị trò Xuân Phả xã Xuân Trường, huyện Thọ Xuân, tỉnh Thanh Hóa gắn với phát triển du lịch* (2020) của tác giả Trần Văn Thọ; *Dân ca Thanh Hóa trong chương trình đào tạo giáo viên mầm non ở Trường Đại học Hồng Đức* của Vũ Ngọc Tuấn¹. Đa số các công trình nghiên cứu này dừng lại ở các đề xuất mang tính biện pháp nhằm khai thác, phát huy giá trị di sản văn hóa thông qua truyền dạy của nghệ nhân, đưa dân ca, dân vũ vào giảng dạy trong trường học, đào tạo nghề gắn với các loại hình câu lạc bộ và đơn vị tổ chức biểu diễn nghệ thuật trong tỉnh như Nhà hát Ca múa kịch Lam Sơn, Đoàn Nghệ thuật truyền thống Thanh Hóa. Mặc dù vậy, đã có những đề xuất gắn với các mô hình thực tiễn tương đối hiệu quả, đây là những gợi ý thú vị cho tác giả nghiên cứu diễn giải cụ thể hơn tại mục thảo luận của bài viết.

¹ <http://www.spnttw.edu.vn/trangchu/noisan/nghiencuulyuan>

3. Phương pháp nghiên cứu

Để đi đến kết quả nghiên cứu, tác giả sử dụng nhiều phương pháp tiếp cận, trọng tâm là phương pháp văn hóa học kết hợp giáo dục học để làm sáng tỏ giá trị loại hình dân ca, dân nhạc trong kho tàng di sản văn hóa phi vật thể truyền thống xứ Thanh. Trên cơ sở đó, nghiên cứu các phương pháp giáo dục đặc thù đối với giáo dục nghệ thuật trong nhà trường để đề xuất các giải pháp mang tính khả thi nhằm đưa dân ca, dân vũ vào hoạt động dạy - học phù hợp với các cấp học ở tỉnh Thanh Hóa. Ngoài hướng tiếp cận nêu trên, tác giả đồng thời sử dụng các phương pháp cụ thể như: nghiên cứu, phân tích tài liệu các công trình liên quan về giáo dục nghệ thuật, nghiên cứu dân ca Thanh Hóa; Khảo sát thực tế hoạt động dạy - học nghệ thuật ở một số trường học trên địa bàn tỉnh; Tham vấn ý kiến chuyên gia, nhà nghiên cứu nghệ thuật, cán bộ quản lý giáo dục về biện pháp, cách thức đưa âm nhạc truyền thống vào nhà trường.

4. Kết quả nghiên cứu

Qua thực tế khảo sát đến thời điểm hiện tại, việc giảng dạy và học tập các môn âm nhạc trong các cấp học phổ thông và chuyên nghiệp trên địa bàn tỉnh thì phần âm nhạc địa phương nói chung, dân ca dân vũ xứ Thanh nói riêng còn khá mỏng. *Thứ nhất* là chưa có môn học độc lập riêng biệt về dân ca, dân vũ hoặc môn học về âm nhạc địa phương xứ Thanh trong chương trình học tập. *Thứ hai* là mới chỉ có một số phần liên quan đến dân ca dân vũ tiêu biểu xứ Thanh được lồng ghép vào các môn học âm nhạc cụ thể. Chẳng hạn, tại Trường Đại học Văn hóa, Thể thao và Du lịch Thanh Hóa, một cơ sở đào tạo chuyên nghiệp bậc đại học ở Thanh Hóa có ngành đào tạo Thanh nhạc, Nhạc cụ và Sư phạm Âm nhạc thì mới chỉ có một số môn học lồng ghép phần âm nhạc địa phương, mặc dù tỷ lệ còn khá thấp như các môn *Độc ghi nhạc (Ký xướng âm)*, *Lịch sử âm nhạc*, *Biểu diễn thanh nhạc*, *Lý thuyết âm nhạc*... Các học phần này tận dụng một số làn điệu âm nhạc dân gian xứ Thanh tiêu biểu như dân ca Đông Anh, hò sông Mã vào trong hoạt động dạy học, còn các điệu múa hay nhạc cụ khèn, hát của các dân tộc ít người ở Thanh Hóa thì hầu như chưa được chú ý đến. Một số đề xuất đưa dân ca, dân nhạc vào chương trình đào tạo ngành Giáo dục Mầm non tại Trường Đại học Hồng Đức ở các chương trình ngoại khóa. Đối với các trường phổ thông trên địa bàn tỉnh, thi thoảng mới có một vài giáo viên sử dụng một số bài hát, làn điệu tiêu biểu trong dạy học hát cho học sinh. Đây vẫn là tỷ lệ khá nhỏ nếu nhìn vào bức tranh đồ sộ của kho tàng dân ca dân vũ vốn dĩ hết sức độc đáo của tỉnh Thanh Hóa. Một vấn đề cũng đáng quan tâm là, trình độ và năng lực của đội ngũ giảng viên, giáo viên các cấp được trang bị kiến thức nền tảng về âm nhạc địa phương, dân ca dân vũ, diễn xướng, lễ hội dân gian xứ Thanh còn nhiều hạn chế, điều này ảnh hưởng không nhỏ đến việc đổi mới phương pháp giảng dạy, khai thác các làn điệu âm nhạc truyền thống xứ Thanh trong dạy học. Hiện tượng giảng viên, giáo viên âm nhạc sử dụng nhiều làn điệu, ca khúc mang âm hưởng hiện đại phục vụ dạy học khá phổ biến vì cho rằng, học sinh sinh viên dễ tiếp thu hơn so với âm nhạc truyền thống. Tính cả các chương trình đào tạo chuyên nghiệp cho đến phổ thông trên địa bàn tỉnh về âm nhạc thì hiện tại vẫn chưa có môn học tổng quan liên quan đến âm nhạc địa phương trong chương trình, đây cũng là một trong những nguyên nhân khiến cho công tác quảng bá âm nhạc địa phương, khai thác kho

tàng dân ca dân vũ xứ Thanh trong trường học còn nhiều hạn chế. Trên khía cạnh kết hợp giữa nhà trường với các nghệ nhân trình diễn để quảng bá dân ca dân vũ cũng còn nhiều thực trạng đáng bàn. Hình thức này được nhiều địa phương trong nước thực hiện khá tốt để đưa giá trị DSVH, giá trị văn hóa truyền thống đến với thế hệ trẻ qua công tác học tập trong trường học thông qua các buổi học ngoại khóa, chuyên đề. Ở Thanh Hóa, vấn đề này vẫn còn khá mới mẻ. Theo báo cáo của ngành Văn hóa, Thể thao và Du lịch địa phương, từ năm 2007, Trung tâm Văn hóa tỉnh đã phối hợp với UBND huyện Hà Trung và Chi hội Bảo tồn, phục hồi ca trù hò sông Mã tổ chức nhiều lớp dạy và học hát hò sông Mã [4, tr. 84]. Tuy nhiên, với rất nhiều loại hình dân ca, dân vũ phong phú ở xứ Thanh thì chỉ riêng việc quảng bá hò sông Mã qua hình thức truyền dạy đơn thuần trong các câu lạc bộ thuộc hệ thống chi hội, chưa lan tỏa đến cấp độ các trường học trên địa bàn tỉnh, cho thấy tính chất manh mún, chưa có bài toán tổng thể để phát huy tốt kho tàng dân ca dân vũ đa dạng ở địa phương.

Từ năm 2017 đến nay, đặc biệt là sau khi có Quyết định số 592/QĐ - UBND về việc thành lập Nhà hát Nghệ thuật truyền thống Thanh Hóa thì tỉnh Thanh Hóa cũng là một trong số ít các địa phương có đoàn nghệ thuật truyền thống mang tính chuyên nghiệp. Đây là một điều kiện hết sức thuận lợi để quảng bá tốt giá trị kho tàng dân ca dân vũ của xứ Thanh. Mặc dù vậy, do tính chất đặc biệt của loại hình DSVH phụ thuộc vào đội ngũ nghệ nhân trình diễn, trong khi lực lượng thực hành này thì ngày càng thưa vắng do ảnh hưởng tuổi tác khiến cho khả năng truyền nghề, phổ biến cho thế hệ trẻ có xu hướng giảm sút và hiện tại số nghệ nhân am hiểu kỹ thuật, nghệ thuật trình diễn một cách bài bản, quy củ không nhiều. Hơn nữa, số lượng các chuyên gia, nhà nghiên cứu trong lĩnh vực hẹp này còn lại khá ít ỏi nên ảnh hưởng không nhỏ tới việc sưu tầm, chỉnh lý, hệ thống hóa các làn điệu nhằm phổ biến dễ dàng hơn trong thanh niên, lớp trẻ, đặc biệt phát triển phong trào dân ca dân vũ ở các trường học, địa phương trong tỉnh.

Đứng trước nguy cơ ngày càng mai một các loại hình DSVH phi vật thể truyền thống của địa phương, tỉnh Thanh Hóa đã phê duyệt chủ trương xây dựng đề án bảo tồn, phục dựng và phát huy giá trị dân ca, dân vũ tỉnh Thanh Hóa trong thời kỳ đẩy mạnh CNH, HĐH giai đoạn 2021 - 2030. Đây là một chủ trương hết sức kịp thời, phù hợp trong bối cảnh vai trò của phát triển bền vững ngày càng được đề cao và các giá trị DSVH cần phải có một vị trí xứng đáng trong đời sống xã hội đương đại. Do vậy, hơn lúc nào hết, việc quảng bá, phát triển, phát huy giá trị kho tàng DSVH truyền thống dân ca, dân vũ xứ Thanh cần phải tập trung vào đối tượng thế hệ trẻ - chủ nhân tương lai của đất nước, phải gắn bó chặt chẽ giữa truyền dạy, truyền nghề với đào tạo và học tập trong các nhà trường.

5. Thảo luận

5.1. Đưa dân ca, dân vũ vào trường học là cần thiết nhằm bảo tồn và phát huy hữu hiệu loại hình di sản văn hóa truyền thống

Trong thời đại hiện nay, việc bảo tồn và phát huy các giá trị văn hóa truyền thống bao giờ cũng giữ vị trí đặc biệt quan trọng và mang ý nghĩa sống còn. Đó là tài sản vô cùng quý báu, là tinh hoa sáng tạo nghệ thuật của bao thế hệ ông cha, là cơ sở của sự phát triển văn hóa dân tộc trong xã hội đương đại... Rất nhiều các giá trị văn hóa âm nhạc dân gian, các thể loại

dân ca truyền thống Việt Nam đang đứng trước nguy cơ bị biến dạng, mai một. Vì vậy, việc nhanh chóng bảo tồn một cách khoa học, có hệ thống ở tầm nhìn chiến lược đang là vấn đề cấp thiết. Ở Bắc Ninh, Trường Văn hóa - Nghệ thuật của tỉnh này đã mở những khóa đào tạo hát dân ca quan họ với sự tham gia giảng dạy của các nghệ nhân quan họ. Còn tại Thái Bình, Trường Cao đẳng Nghệ thuật Thái Bình cũng đã có nhiều năm đào tạo diễn viên và nhạc công cho nghệ thuật chèo. Việc đưa dân ca, dân nhạc vào giảng dạy tại các trường phổ thông ở nhiều quốc gia trên thế giới không phải là hiện tượng mới mẻ mà nó đã trở thành một định hướng mang tầm chiến lược trong sự nghiệp giáo dục của họ. Còn tại Việt Nam, vấn đề này còn tồn tại nhiều ý kiến tranh luận khác nhau mà chưa đi đến sự đồng thuận. Vì chưa có được nhận thức rõ việc đưa dân ca vào giảng dạy tại các trường phổ thông nên đã tạo ra rất nhiều bất cập, nhiều băn khoăn, trăn trở cho đội ngũ thầy cô giáo đang đảm nhận trọng trách này. Thực trạng của việc đưa dân ca, dân vũ vào giảng dạy tại các trường phổ thông hiện nay mới chỉ mang tính hình thức, chưa được quan tâm một cách đúng mức. Qua khảo sát ở một số quốc gia trên thế giới, họ đã kết hợp dạy hát dân ca với các trò chơi dân gian cho trẻ em ở các ở các vùng nông thôn khác nhau. Những trò chơi dân gian này ở Việt Nam có rất nhiều như: chơi sáo diều, nhảy dây, chơi ô ăn quan, đánh gụ, chơi chong chóng¹... nếu biết kết hợp và sử dụng hợp lý thì sẽ đạt hiệu quả. Theo các nhà nghiên cứu, việc đưa dân ca, dân vũ vào giảng dạy tại các trường phổ thông là một định hướng đúng đắn, nó làm cho nội dung chương trình dạy âm nhạc ở trường phổ thông thêm phong phú, đa dạng, phù hợp với Nghị quyết Trung ương 5 (khóa VIII) về xây dựng và phát triển văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc.

Ở nước ta, trong chương trình giảng dạy âm nhạc của Tiểu học và Trung học cơ sở, các nhà sư phạm và giáo dục đã chú ý đưa dân ca vào sách giáo khoa, nhưng còn ở mức độ khá khiêm tốn. Nhiều ý kiến cho rằng, dân ca là sản phẩm tinh thần quý giá của cha ông để lại, do đó trong nội dung giáo dục âm nhạc ở các trường học cần dạy dân ca trong nội khóa với tỷ lệ thích đáng. Ngoài ra, phải tăng cường các hoạt động ngoại khóa âm nhạc, trong đó âm nhạc dân gian nói chung và dân ca phải được đặc biệt quan tâm.

Đa số ý kiến cho rằng, nước ta có 54 dân tộc anh em sinh sống, mỗi dân tộc lại có âm điệu, lời ca riêng... đó là những giá trị văn hóa phi vật thể vô cùng quý giá của dân tộc Việt Nam. Chính vì vậy, việc bảo tồn và phát huy các giá trị của dân ca là đưa dân ca đến mọi tầng lớp, nhất là các em học sinh ở bậc cơ sở, để dân ca dần trở thành một thành tố âm nhạc không thể thiếu của cuộc sống hiện đại. Việc đưa dân ca vào trường trung học cơ sở là phù hợp và là một trong những biện pháp giáo dục toàn diện cho học sinh hiện nay. Tuy nhiên, để làm được việc này không phải đơn giản mà cần có cách nhìn mang tính chiến lược, được xây dựng trên cơ sở khoa học, kết hợp giữa lý thuyết với thực tiễn, đặc biệt là khâu đào tạo và xây dựng đội ngũ giáo viên; chính sách đối với nghệ nhân, nghệ sĩ; các đoàn nghệ thuật truyền thống cũng như sự định hướng, quản lý của ngành chức năng...

¹ <https://nhandan.vn/dong-chay/Hoi-thảo-khoa-học-“Bảo-tồn-và-phát-huy-dân-ca-trong-giáo-dục-âm-nhạc-ở-trường-phổ-thông”>

5.2. Biện pháp, cách thức chủ yếu để đưa loại hình dân ca, dân vũ vào hoạt động dạy - học trong các nhà trường

Dân ca, dân vũ và diễn xướng dân gian là loại hình nghệ thuật tổng hợp có liên quan đến múa, động tác biểu diễn, hình thể, trang phục, giọng điệu và hệ thống nhạc cụ, nhạc khí. Do vậy, những hạn chế trong công tác truyền dạy cho thế hệ trẻ nói chung và phổ biến, đào tạo thông qua dạy học trong các nhà trường nói riêng đều gặp phải những khó khăn cả phương diện khách quan lẫn chủ quan. Tuy nhiên, nếu biết tổ chức đúng đắn, thì chính môi trường học đường lại là một trong những địa điểm dễ dàng phổ biến, phát triển loại hình âm nhạc độc đáo này. Dựa trên kinh nghiệm trong hoạt động sư phạm, đặc biệt đối với một cơ sở giáo dục đại học hoạt động về đào tạo nhân lực lĩnh vực nghệ thuật, chúng tôi đề xuất một số giải pháp cụ thể như sau:

Một là, rất khó “biên chế” phần “âm nhạc địa phương” trở thành một môn học mang tính chất bắt buộc trong chương trình đào tạo ở cả cấp độ phổ thông lẫn chuyên nghiệp. Điều này do hạn chế về khung chương trình và thời lượng môn học được quy định của Bộ Giáo dục và Đào tạo. Do vậy, muốn phổ biến các chương trình này cần đẩy mạnh các hoạt động ngoại khóa (nằm ngoài chương trình học nội khóa) bao gồm các hoạt động văn hóa, hoạt động thể thao, hoạt động nghệ thuật. Đây là loại hình hoạt động nằm trong phạm vi giáo dục của nhà trường nhằm tạo dựng môi trường sinh hoạt đa dạng và phong phú về năng lực học thuật và về sở thích cá nhân. Đối tượng tham gia chính là người học. Hoạt động ngoại khóa có khả năng thu hút được nhiều học sinh, sinh viên tham gia. Hoạt động này không những góp phần đáng kể hỗ trợ cho việc dạy học chính khóa, mà còn tạo được không khí lành mạnh, giúp sinh viên nâng cao hiểu biết về văn hóa Việt Nam và truyền thống dân tộc. Tham gia các hoạt động ngoại khóa, học sinh, sinh viên có nhận thức đầy đủ về ý nghĩa, vai trò của văn hóa truyền thống địa phương, có ý thức bảo tồn và phát huy vốn quý về âm nhạc dân gian, gìn giữ nét đẹp trong đời sống văn hóa xã hội Việt Nam.

Hai là, tăng thời lượng các môn giáo dục kỹ năng trong trường học qua đó tạo môi trường phù hợp để học sinh được tiếp xúc, tìm hiểu và trải nghiệm dân ca, dân vũ địa phương dưới sự giảng dạy, truyền dạy, giới thiệu của giáo viên chuyên ngành được đào tạo bài bản về văn hóa, âm nhạc địa phương hoặc nghệ nhân, nghệ sĩ trình diễn có am hiểu về dân ca, dân vũ xứ Thanh. Đối với các trường chuyên nghiệp thì cần đổi mới chương trình đào tạo các môn như *Âm nhạc cổ truyền, Thực hành biểu diễn, Lý thuyết âm nhạc...* nghiên cứu đưa thời lượng, phần giới thiệu về âm nhạc địa phương, dân ca, dân vũ xứ Thanh chia theo tộc người hoặc khu vực, vùng miền trong tỉnh sao cho người học dễ dàng hình dung tính độc đáo, sự đa dạng và giàu bản sắc văn hóa, giàu giá trị âm nhạc và thẩm mỹ đến với học sinh sinh viên.

Ba là, ngành Văn hóa, Thể thao và Du lịch của địa phương cần phối hợp tốt với các cơ quan quản lý nhà nước về giáo dục như Sở Giáo dục và Đào tạo Thanh Hóa, với các đơn vị trực thuộc như Nhà hát Nghệ thuật truyền thống tỉnh, Nhà hát Ca múa kịch Lam Sơn cũng như các chuyên gia, nhà nghiên cứu, nghệ nhân, nghệ sĩ của địa phương để làm tốt công tác định hướng, hướng tới đối tượng thanh thiếu niên trong hệ thống giáo dục phổ thông nhằm tạo sự quan tâm của xã hội, của trường học đối với kho tàng DSVH truyền thống xứ Thanh nói

chung, dân ca, dân vũ nói riêng. Hiện tại, ngành Giáo dục và Đào tạo tỉnh Thanh Hóa đang triển khai chương trình giáo dục phổ thông mới, các môn *Âm nhạc* và *Mỹ thuật* theo chương trình này đã trở thành các môn học bắt buộc. Vì vậy, thông qua công tác tập huấn có thể đưa các nội dung giới thiệu âm nhạc địa phương vào chương trình. Mặt khác, ngành Văn hóa, Thể thao và Du lịch của tỉnh nên xem xét duy trì hình thức đào tạo theo đặt hàng, đào tạo theo địa chỉ như mô hình kết hợp rất có hiệu quả trước đây giữa Trường Cao đẳng Văn hóa Nghệ thuật Thanh Hóa (thời kỳ 2000 - 2007) với Nhà hát Ca múa kịch Lam Sơn trong đào tạo diễn viên múa, tuồng, chèo. Đây là mô hình tốt để tăng thời lượng âm nhạc truyền thống vào giảng dạy cho đối tượng thực hành kỹ năng biểu diễn với đầu ra là các nghệ sĩ biểu diễn con em xứ Thanh cho người xứ Thanh. Đồng thời có chính sách, cơ chế hỗ trợ tốt hơn cho các nhà biên tập, nhà nghiên cứu sưu tầm địa phương, hướng đề xuất có thể xuất bản thành các sách giáo khoa về âm nhạc địa phương để phổ biến thành tài liệu dạy và học âm nhạc (gắn với chương trình tìm hiểu địa phương) trong các trường phổ thông hiện nay.

Bốn là, thông qua các tổ chức sự nghiệp của ngành Văn hóa, Thể thao và Du lịch như Trung tâm Văn hóa tỉnh, các Trung tâm Văn hóa, Thể thao và Du lịch các huyện trên địa bàn tỉnh thường xuyên tổ chức các hội thi, hội diễn về âm nhạc truyền thống, chú trọng vào đối tượng học sinh sinh viên trong các nhà trường. Từ đó, lan tỏa phong trào học tập, tìm hiểu, trình diễn dân ca, dân vũ trong cộng đồng nói chung, nhà trường nói riêng.

Năm là, tận dụng thế mạnh kỹ thuật số trong thời kỳ cách mạng công nghệ 4.0 trên nền tảng tạo lập các kênh quảng bá dân ca, dân vũ thông qua mạng xã hội như You Tube, truyền hình địa phương, mở các chuyên mục “tiếp xúc nghệ nhân”, giới thiệu làn điệu, lớp học kỹ năng trên truyền hình địa phương để giới thiệu cái hay, cái đẹp trong kho tàng dân ca, dân vũ xứ Thanh đến với đối tượng học sinh sinh viên, thanh thiếu niên.

Sáu là, thông qua mô hình các câu lạc bộ dân ca, dân vũ đã có (như hò sông Mã, múa Xuân Phá) phát triển đối tượng chi hội viên là thanh niên, học sinh và kết nối thường xuyên với các nhà trường để tổ chức thành các buổi sinh hoạt chuyên đề, sinh hoạt ngoại khóa. Qua đó hướng dẫn, hỗ trợ các nhà trường thành lập các chi hội, câu lạc bộ trực thuộc.

6. Kết luận

Dân ca Thanh Hóa rất đa dạng về thể loại, phong phú về nội dung. Nhiều thể loại dân ca tiêu biểu được cả nước biết đến như: hò sông Mã, diễn xướng múa đèn Đông Anh... đã thể hiện rõ nét hình ảnh về cuộc sống, lao động và tinh thần của người dân Thanh Hóa. Dân ca cũng là nơi mà người dân Thanh Hóa gửi gắm những tâm tư, tình cảm và ước mơ trong sáng hướng tới một tương lai tươi đẹp. Đưa dân ca, dân vũ Thanh Hóa vào trường học không chỉ nhằm cung cấp những kiến thức cơ bản về âm nhạc dân gian và dân ca Thanh Hóa mà còn là biện pháp hữu hiệu để bảo vệ và phát huy giá trị văn hóa truyền thống một cách bền vững.

Để khắc phục và có định hướng lâu dài về việc phát triển, bảo tồn phát huy giá trị kho tàng dân ca, dân vũ độc đáo của xứ Thanh thì ngay từ bây giờ công tác phổ biến, quảng bá, phát triển gắn với học đường, thanh thiếu niên là việc làm mang tính cấp thiết. Việc tạo điều kiện và môi trường tiếp xúc cũng như tìm hiểu dân ca, dân vũ gắn với hoạt động ngoại khóa ngoài chương trình học tập chính giúp học sinh sinh viên dần làm quen, hứng thú hơn đối với

âm nhạc địa phương. Muốn việc học tập và trình diễn dân ca, dân vũ xứ Thanh trở thành phong trào rộng khắp trong trường học, trong học sinh sinh viên thì vai trò định hướng, phối hợp giữa ngành Văn hóa, Thể thao và Du lịch của tỉnh với các ban ngành có liên quan, với các nhà trường vẫn là giải pháp cốt lõi nhất trong số các giải pháp đã đề cập.

Tài liệu tham khảo

- [1]. Lê Văn Hòe (2015), *Âm nhạc dân gian Thanh Hóa*, tập 1, Nxb Thanh Hóa.
- [2]. Phạm Thị Hải (2017), *Dạy học dân ca Đông Anh cho sinh viên Thanh nhạc Trường Đại học Văn hóa, Thể thao và Du lịch Thanh Hóa*, Luận văn thạc sĩ Lý luận và phương pháp dạy học âm nhạc, Trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật Trung Ương.
- [3]. Vũ Ngọc Khánh (1965), *Dân ca Thanh Hóa*, Nxb Văn học, Hà Nội.
- [4]. Nguyễn Thị Kim Liên (2021), “Bảo vệ và phát huy giá trị nghệ thuật hò sông Mã trên địa bàn tỉnh Thanh Hóa giai đoạn hiện nay”, Tạp chí Khoa học Trường Đại học Văn hóa, Thể thao và Du lịch Thanh Hóa, số 02 (11), T7/2021.
- [5]. Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch Thanh Hóa (2000), *Lý lịch di sản văn hóa phi vật thể đề nghị đưa vào danh mục DSVH phi vật thể quốc gia*.
- [6]. Bùi Văn Thọ (2021), *Bảo vệ và phát huy giá trị trò Xuân Phả, xã Xuân Trường, huyện Thọ Xuân, tỉnh Thanh Hóa*, Luận văn thạc sĩ Quản lý Văn hóa, Trường Đại học Văn hóa, Thể thao và Du lịch Thanh Hóa.
- [7]. <https://nhandan.vn/dong-chay/Hoi-thảo-khoa-học-“Bảo-tồn-và-phát-huy-dân-ca-trong-giáo-dục-âm-nhạc-ở-trường-phổ-thông”>

ĐƯA DÂN CA, DÂN VŨ VÀO HỌC ĐƯỜNG Ở THANH HÓA TRONG GIAI ĐOẠN HIỆN NAY

Hà Đình Hùng

Trường Đại học, Văn hóa, Thể thao và Du lịch Thanh Hóa
Email: hadinhhung@dvttdt.edu.vn

Received: 11/01/2022
Reviewed: 12/01/2022
Revised: 15/01/2022
Accepted: 18/01/2022
Released: 25/01/2022

Dân ca là sản phẩm văn hóa tinh thần, kết tinh từ hoạt động lao động và sản xuất của nhân dân. Là một trong những loại hình nghệ thuật xuất hiện sớm, nhiều thể loại dân ca, dân vũ còn lại đến ngày nay đã trở thành tài sản văn hóa đặc biệt, là bản sắc, niềm tự hào của mỗi cộng đồng. Thanh Hóa là vùng đất có bề dày lịch sử, với nhiều loại hình di sản văn hóa hiện tồn, trong đó có kho tàng dân ca, dân vũ. Nhận thức đầy đủ về loại hình này và cách thức dạy - học, lưu truyền là một trong những hướng đi quan trọng để bảo vệ di sản văn hóa hữu hiệu trong đời sống đương đại.

Từ khóa: Dạy - học dân ca, dân vũ; trường học; cách thức bảo tồn.